

"Tähti se kulukeepi itäiseltä maalta"

Sieltä se vain tulee joka talvi — vai pitäisikö sanoa, että on kerran tullut ja alkanut kiertää, tähti, tierna (stjärna). Kauan ovat tiernapojat kiertäneet Oulun kaupunkia, Ouluapa juuri, sillä tämähän se on se tiernapokanäytelmän maihinousupaikka näillä Pohjolan perillä. Ockenströmin Arvikin aikanaan, sepänpoika Kakaravaaralta, kulki tiernalla aikana, jolloin Kakaravaara oli laitakaupunkia. Kotitalo sijaitsi Mattilan paljon puhutun puutalon paikalla Saaristonkadun ja Rautatienkadun kulmauksessa. Kun Arvi sitten kirkkoherra Järventauksena rupesi kirjailijaksi ja kirjoitti romaansinsa Taivaallinen puuseppä, risti hän kotikulmansa Laidaksi. Laita vastaa siinä romaanissa Vaaraa. Arvi kai katsoi, että Teuvo Pakkalalla, silloin vielä elävien kirjoissa olleella Kakaravaaran kuvauksen klassikolla, oli privilegio tuohon nimi-lyhennelmään Vaara. Kentelmänni kun oli ja vielä pappi, niin Järventaus käytti omaa nimestä. Ei hoksannut, että olisi mennyt Pakkalaa kauemmas ja pannut kirstumaakarinsa asumaan — Kakaravaaralle. Kertakaikkiaan.

Niin kulkivat pojat tiernalla, kävivät niiden hurskaiden mamselien tykönä Kuusiluovossa, vapisevin sydämin Snellmanin kapteenin salissa ja rinta pystyssä, mutta nenänpää kalpiana kuvernöörin palatsissa, juuri siinä samassa salongissa, missä Määtän maaherra nyt asuu kotonaan. Sitä viimemainittua kilpalalantaa seurasi sitten eräs Oulun kirjoittamattoman katutappeluhistorian merkittävimmistä taisteiluista, ottelu "henkeen ja vereen" kunnian tähden Franzénin pimeässä puistossa, jossa puusapeliä lisäksi pikkupakkakanen paukkui. Kirjoittamatta on, paitsi mitä Järventaus, sillä tiimellyksen ainoana todistajana oli runoilija-piispan pronssein patsas, jota sen ajan poikakielessä puhuteltiin Molloksi.

"Tähti se kulukeepi..." On se meidänkin perheessä koettu, on. Harjoitukset alkoivat viimeistään lokakuussa, ja jälkiveisuuta riitti vaikka kuinka paljon joulun huonommallekin puolelle. Kuten kaikki sivistyneet nykyoululaiset tietävät, pitää tiernapokasakin nykyisin saada virallinen lupa poliisilaitokselta. Näin asian jo joskus 30-luvulla järjestivät Tauno Kokko ja kumppanit. Olihan siinä Forsmanniki' jo alunalkaen leikkissä mukana! Tiernapokaulua uhkasi siihen aikaan rappio, ylikulttuurin normaali ilmiö. Tuli törkyä taiteeseen, perinne yritettiin rikkoa. Silloinpa Kokko, musiikkimies, valpas perinteenkantaja, pisti topin. Niin että on sitä parjatulla 30-luvulla jotain hyvääkkin tehty.

Kyllä minä muistan, kun meidänkin valmistauduttiin koelaulantaan. Siitä leikkistä oli leikki kaukana. Tiukan tullen piti antaa Herooteksen käteen keisarin-aikainen oikia sapeli, sellainen välkehtivä ase, että oli kuin hopiaa olisi heilutellut. Empä ole nähnyt sitä poikaa, jonka silmiä se ei olisi pannut säkenöimään oli sitten "yykoo" tai kansainliitto. Se piti olla, että jos Forsmanni vähän olisi kavahtanut...

Ohdakkeinen on taiteilijan tie tänäkin päivänä. Kylän — olkoon tämä nyt minun peitenimeni — sakilla meinasi ottaa olkileipä. Ensimmäinen reissu meni hukkaan. Eivät tavanneet koko komisarjusta. Säälä hyvä virettä, mutta pojat eivät lannistuneet. Mutta kun meni hukkaan toinenkin reissu, niin otti jo sydämelle.

"Ei tuu' mittään", selitti Herodes äidilleen, "ku se ukko ensin oli kokkouskesä ja ny' se oli lounaalla. Onnikkaanki' on jo mennyt markka ja hilikku. Aiti, eikö sitä pitäisi sanoa, että lounaassa? Lounaassa tai lännessä, mitä se polliisi sittä tarkotti?"

Herodeksen äiti, joka, Herodiaan toistaiseksi puuttuessa kuvasta ja näin ollen myös yllätyksellisen Salomen, viidessä

vuodessa hyvin on eläytynyt osaansa Hänen Majesteettinsa lähimpänä neuvonantajana, sanoi siihen kuitenkin oululaisen suorasukaisesti, että voi poikaressut, ootta teki pöljiä, eihän se "ukko" missään lounaassa ollut, vaan aamiaistunnilla, että oisitta nyt oottaneet vähän aikaa, niin sieltä se olisi tullut. Ilmeisesti häntä kuninkaallisen perheen jäsenenä harmitti paitsi poikiensa henkiset koettelemukset ja aineelliset tappiot myös oululaisen virkavallan sivulisaatio, tuo lounaskulttuuri. Hän muisti miten kaikki kerran alkoi viisi vuotta sitten, syyskuussa, niin kai, ja miten se päättyi maaliskuun taivaan alla. Sakin, tämän tulevaisuuden kvartetin, keski-ikä oli silloin vielä niin alhainen, että ihmiset eivät ottaneet naperoita oivensa sisäpuolelle, saati että Forsmannin tykö olisi ollut asiaa. Mutta kun näytelmä oli opittu, sitä oli esitettävä. Ja niin pojat, kerta kerran jälkeen ovien taakse jäätyään, lauloivat ulkona ikkunain alla, lauloivat, oli suvi tai paukkuva pakkakanen. Sitä kovemmin lauloivat, kuta kovemmin pakkakanen paukkui. Kuvitelkaa, neljä valkopaitaista pojannaskalia ruhtinaan merkit olkapäällään ja kruunu päässä, esittämässä näytelmäänsä pimeällä pihaamalla ainoana yleisönään valaistu ikkuna, jonka väärellä puolella kodikas joulurauha, ainoana korvin kuulevina todistajinaan oksillensa mykistyneet talitintit ja hottiset. "Matkustakaa Petleheemiin Juuttaan maalle..." "Piltin synnytti Petlehem ja Petlehem... iloitsee koko Jerusalem..." "Joo koska olet ollut niin rohkea..." Näin kajahtelivat repliikit pihasta pihaan. Se on niin traagillista, että sydämeen ottaa ihan sivullisellakin. Joulun sanoma kolkuttamassa turhaan maallisissa mässäilevien ihmisten suljetuille oville...

Kun tätä oli jatkunut maaliskuulle, ja jatkua piti, kun ker-

ran näytelmä oli opittu, Hänen Majesteettinsa vai oliko se Muriaanien kuningas menetti äänensä, vähemmästäkin, Kuningatar (eikö ne ole kuningattaria, kuninkaallisten äitimuorit) otti "majesteetin" hoiwiinsa, juoksi lääkäristä lääkäriin, mutta kaiken kaikkiaan voitiin vain todeta, että särkynyt oli eikä saanut huutaa enää. Se oli pakkasen palkka, se oli taiteilijan osa. Nyt HM Herodes kyllä laulaa — mutta tulikohan kaikki entiselleen!

Tarina päättyy kuitenkin hyvin. Niinkuin kauniissa saduissa ainakin, niin oli tässäkin hyvä haltija. Hän ilmestyi opettajan hahmossa ja poikien vaikeudet kuultuaan järjesti niin, että saivat mennä kouluaikana sitä "lounas-ukkoa" tapaamaan. Ja niin tuli "tiploomi" ku' apteekin hyllyltä, sellainen lupalappu, että sitä kelpaa näyttää. Poikien tähdet loistivat kuin joulutähdet. Tuskinpa sen kirkkaammin loistavat Nobelin palkinnon saajien silmät tai Kagamin'in, joka sentään sai "Sibeliuksen".

Panu